

България и новите балкански конфигурации

Д-р Милена Калфова

Институт по балканистика - БАН

Тази есен началото на новия политически сезон на Балканите се оказа наситено с интензивни контакти между четири столици - София, Белград, Загреб и Скопие. Със засилена интензивност и подчертана прагматичност се отличават и отношенията между България и Македония - посещението на делегацията на БСП в Македония през пролетта на 2003г. се превърна в истински бизнесфорум, който беше последван от официалната визита на българския премиер Симеон Сакскобургготски в Скопие през април. Сдобряването между доскорошните съперници и врагове от войните на югоразпада през 90-те- Сърбия и Хърватска, манифестирано по време на посещението на хърватския президент Стипе Месич в Белград, бе последвано от деловата визита на българския премиер Симеон Сакскобургготски в Загреб, от официалното посещение в България на премиера на Сърбия-Черна Гора Зоран Живкович /26.09.т.г./ и от официалната визита на българския президент в Белград /11-12.11.2003/.

Разменените визити между София и Белград бяха “знакови” в няколко аспекта:

1. Те демонстрираха едно безпрецедентно през последното десетилетие затопляне в българо-сръбските отношения. България и Сърбия са на път да загърбят напластяваните с години вражди и митологеми в името на общите прагматични интереси. Симптоми на това затопляне бяха не само символичното посрещане на Зоран Живкович пред православния храм “Св.Александър Невски” и фактът, че български държавен глава посещава Белград за пръв път от почти половин век. То бе потвърдено и от подписаните спогодби между София и Белград, които очертават периметъра на техните взаимни интереси /споразумението за ускорено изграждане на отсечката София-Ниш от транспортен коридор №10 Залцбург-Любляна-Загреб-Белград-София-Пловдив-Истанбул/, който би осигурил пряка магистрална връзка между Европа и Истанбул; договореността между българския министър на икономиката Лидия Шулева и сръбския министър на търговията Слободан Милосавлевич за създаването на свободна икономическа зона между България и Сърбия-Черна Гора; меморандума за борба с тероризма, организираната престъпност и трафика на наркотици, подписан от министрите на вътрешните работи на двете страни - Душан Михайлович и Георги Петканов/.

2.Разменените официални визити между София и Белград са ясен симптом и за промяната в сръбското общество, което е съзряло да замени “четническият национализъм” от времето на Милошевич с прагматичните интереси на Сърбия, които са неотделими от стабилността и просперитета на целия балкански регион. Осъзнаването на тези прагматични интереси дава на Белград шанс да разчупи създадения и протежиран от Съединените Щати “санитарен кордон” от враждебни държави, който го поставяше в състояние на тотална изолация в продължение на десетилетието на югвойните и последвалите ги две-три години.

3.Тези визити се явяват и знаци за **промяна в “балканската конфигурация”, в която успоредно с вече оформилата се под егидата на Вашингтон “четириъгълник” София-Букурещ-Анкара-Атина, все по-отчетливо се очертават контурите на “четириъгълника”- София-Белград-Загреб-Скопие.** Успоредно с разменените визити на високо равнище между четирите столици и подписаните двустранни споразумения, си пробива път идеята за по-широкообхватно сътрудничество между тях.

Няколко са “пресечните точки” на взаимните интереси на този новоочертаващ се “балкански четириъгълник”:

1. Борбата с тероризма, организираната престъпност и трафика на наркотици.

“За съжаление организираната престъпност е доста по-динамична от държавните институции”- заяви президентът Георги Първанов пред регионалния форум “Диалог на цивилизациите”, който се проведе на 30.08.т.г. /”Дума”-31.08.2003,с.3/

По време на посещението на сръбския премиер в София бе лансирана идеята за тристранно сътрудничество между България, Сърбия-Черна Гора и Македония в борбата с тероризма, организираната престъпност и трафика на наркотици, които са заплаха за стабилността не само на трите държави, но и на целия балкански регион. Лансирана беше и идеята България и Сърбия да си разменят полицейски аташета. По време на официалната си визита в Белград президентът Първанов отново постави акцент върху необходимостта от съвместна борба с тероризма и организираната престъпност и по-специално с трафика на хора и наркотици. Българското председателство на ОССЕ през следващата година би могло да даде шанс на целия регион за допълнително фокусиране на усилията на международната общност за утвърждаване на политическата стабилност и на борбата с организираната престъпност.

2. Европейските инфраструктурни проекти, голяма част от които обединяват интересите на страните от новия “четириъгълник” и реализирането на които би допринесло за икономическия просперитет на всички балкански държави. След приетите през 1994г. на остров Крит “Рамкови насоки за развитие на паневропейските транспортни инфраструктури” се очертаха десетте основни транспортни коридора, които предопределят бъдещото интегриране и развитие на Европа в тази сфера.

В рамките на проекта на ЕС за ускорено изграждане на “Единна високоскоростна ж.п. и шосейна мрежа на Обединена Европа” /ТИНА/, ориентиран към 2015г. се предвижда да се отделят 93 млрд. Евро по линия на програмите ФАР, САПАРД, “Пакт за стабилност”, предназначени за 10-те коридора, половината от които пресичат Югоизточна Европа и Балканите /**Коридор №4** – Берлин - Прага-Будапеща- Арад-Видин-София-Пловдив-Иstanbul; **Коридор №8** – Дуръс-Тирана-Скопие- София-Пловдив-Бургас /с отклонение за Истанбул/; **Коридор №9** - Хелзинки-Москва-Киев-Кишинев-Букурещ-Русе-Димитровград-Иstanbul; **Коридор №10** - Залцбург-Любляна-Загреб-Белград-София-Пловдив-Иstanbul и **коридор №7** - плавателният път по река Дунав, който стига до Черно море и Проливите/.

Броени седмици след убийството на сръбския премиер Зоран Джинджич в Белград се проведе среща на държавните и правителствените глави на страните- участнички в процеса на сътрудничество в Югоизточна Европа. Основният акцент на срещата беше поставен върху развитието на инфраструктурата и транспортните и енергийни коридори на Балканите. Тези проблеми бяха в центъра на вниманието и по време на тристранната среща на президентите на България, Турция и Румъния в румънския курорт Нептун /април 2003/. На тази среща бяха поставени и въпросите за отмяната на таксите за Дунав мост, за изпълнението на енергийната спогодба между България и Турция и за укрепването на икономическото и търговско партньорство между трите страни. На срещата българският президент Георги Първанов направи равносметка на недостатъчно развитите търговски отношения между България и Румъния - докато през 2002г. търговският стокообмен между Румъния и Турция надвишава 1 милиард долара, то обменът между България и Румъния е около 300-400 хиляди долара.

Инфраструктурните проекти и транспортните коридори бяха една от водещите теми и в диалога между България и Хърватска по време на деловото посещение на българския премиер Симеон Сакскобургготски в Загреб на 18.09.т.г. На срещата между Симеон Сакскобургготски и Стипе Месич беше поставен и въпросът за установяване на директна въздушна връзка между София и Загреб.

Въпросът за развитие на инфраструктурата на региона беше поставен отново от българския президент и на регионалния форум “Диалог на цивилизациите”, който се проведе на 30.08.т.г. в Охрид и в който взеха участие президентите на седем страни /България,

Албания, Босна и Херцеговина, Словения, Унгария, Хърватска и Македония/. Този проблем беше дискутиран и на Петия международен икономически форум за Югоизточна Европа, който се състоя на 04.11.в София.

По въпроса за изграждането на **коридор №10**, който е най-прекият път от Европа към Азия, е налице не само съвпадение на интересите на България, Турция, Сърбия-Черна Гора и Хърватска, но се наблюдават и опити за съвместна дейност. Става въпрос не само за наскоро подписаното споразумение между България и Сърбия за изграждането на отсечката София – Ниш, но и за споразумението от 1999г. между България и Турция за участието на турски фирми в довършването на магистрала “Тракия” от Оризово до Капитан Андреево /т.нар. сделка “електроенергия срещу инфраструктурни инвестиции”, която работеше успешно допреди няколко месеца/. Скорошният отказ на турската страна да внася ток от България независимо от политическата риторика има по-скоро конюнктурен характер и не би повлиял в дългосрочен мащаб на съвместната дейност по този проект. Засега като най-интензивни се очертават съвместните усилия на България и Сърбия-Черна Гора. На заседание-то на Пакта за стабилност в Рим от 13.11.2003г. бе лансирана идеята изграждането на отсечката София-Ниш да се разглежда като общ българо-сръбски проект, а не да се разбива на две /съответно- българска и сръбска / отсечки, което би повишило многократно интереса на инвеститорите.

В рамките на същия този проект се вписват и усилията за предстоящото изграждане на “Дунав мост-2” при Видин-Калафат, довършването на тунела под Босфора, модернизиранието и електрифицирането на ж.п. линията Пловдив-Свиленград с дължина 160км.

Коридор №8 е сред политически най-подплатените направления след Меморандума, подписан през октомври 1995г. от президентите на Албания, Македония, България и Турция. Неговата значимост се обуславя от обстоятелството, че той се превръща в съставна част от интерконтиненталната транспортна транверзала ТРАСЕКА. Той се съчетава с прокарването на система от газопроводи и нефтопроводи в рамките на проекта АМБО и с модернизация и изграждане на нови ж.п. отсечки. За цялостното реализиране на предвидените 29 обекта- 600км. автомагистрала, 125км. ж.п. линии / Лен-Кичево и Беляковци- Гюешево/, пристанищата Дуръс и Бургас, товарен терминал Скопие, товарен терминал и летище София и др. са необходими 4,5 млрд. инвестиции. 52% от магистралната и 55% от железопътната инфраструктура на коридора ще преминава през територията на България, което го прави особено значим за нашите икономически и геостратегически интереси. Реализирането на Коридор №8 е от изключително значение и за Албания и Македония. За първата то означава не само повишаване ролята на основното й пристанище Дуръс, но и увеличаване ръста на чуждестранните инвестиции в икономиката на най-бедната страна на европейския континент. За втората Коридор №8 е шанс за измъкване от задушаващата икономическа “прегръдка” на Атина и Белград. Значителни интереси в изграждането на този коридор има и Турция, която чрез него би получила достъп до Адриатическия бряг. Поради постоянните дразги между Атина и Анкара, Гърция упорито се противопоставя на турския достъп до европейските пазари, а чрез Коридор №8 Турция би могла да заобиколи това препятствие.

Шансовете за изграждането на Коридор №8 значително се повишиха след като на 01.07.2003г. Италия пое шестмесечното председателство на ЕС и манифестира идеята “Нов Курс”, според която в рамките на шестмесечното си председателство Рим ще работи усилено за осъществяването на транспортните коридори, които ще свържат различните части на Европа. Рим е особено заинтересован от ускореното изграждане на Коридор №8, тъй като той е от голямо значение за италианските икономически и геополитически интереси, откривайки възможност за свързване на Южна Италия с новия, все още сравнително неразработен балкански пазар. Италия е вносител на проекта за транспортен Коридор №8 в ЕС и секретариатът му се намира в Бари /само на 70км. от Дуръс, а понастоящем между Дуръс и Тирана има само черен път/. На 09. 09. 2002г. в Бари бе подписан поредния меморандум за изграждането на Коридор №8 и основният противник на неговото изграждане - Гърция, беше

принудена да се присъедини към него /макар и с цената на отклонения от коридора към гръцките пристанища и главно към Солун, които бяха включени в Меморандума/. С поемането на шестмесечното председателство на Евросъюза от страна на Италия, нейният външен министър обеща страната му да стане “моторът на коридора” /”Монитор”, 01.07.2003г., с.12/. Под егидата на Рим на 30. 06. 2003г. в Тирана се проведе многостранна среща за транспортен коридор №8, на която Италия пое обещанието да направи всичко възможно за проекта за неговото изграждане да застане Европейската Инвестиционна Банка и италианските военни да изградят недовършените отсечки от коридора между България и Македония и между Македония и Албания.

Тази среща бе последвана от тристранна среща за коридор №8 на президентите на България, Македония и Албания /11. 07. 2003г./. В съвместната декларация от Охрид Георги Първанов, Борис Трайковски и Алфред Мойсиу посочват, че изграждането на този коридор е с приоритетно значение както за трите страни, така и за балканския регион: “В рамките на европейската интеграция важността на транспортен коридор №8 е повече от очевидно- свързането на Дуръс с Бургас и Варна означава отваряне на Европа към Изтока”. /”Монитор”, 12.07.2003г., с.16/

В словото си пред депутати, дипломати, преподаватели и студенти от Дипломатическата академия на Сърбия и Черна Гора /12.11.2003/ българският президент подчерта: “Европа, нашите партньори са длъжни да инвестират в мира, а не да гасят след това пожара. Ето затова трябва да бъдат завършени коридорите № 10 и 8.” /в.”Дума”, 13.11.2003г.,с. 4/

3.Стремежът за ускорено присъединяване на четирите страни към Европейския Съюз, което би повишило стабилността на региона. **България** вече е включена в присъединителните процеси на съюза и има реални шансове през 2007г. да стане негов пълноправен член. В това отношение страната ни получи недвусмислената подкрепа на Италия, която на 01.07.т.г. пое шестмесечното ротационно председателство на ЕС. Италия се обяви за “една по-голяма Европа, в която да бъдат включени България и Румъния”, както и че ще “подкрепи интеграцията на Турция и Западните Балкани” /интервю на Джанбатиста Компаньола, италиански посланик в България за вестник “Стандарт”, 04.08.2003г., с.24/ По време на тридневната среща на върха на ЕС в Порто Карас през юни т.г. бе потвърдена перспективата България да бъде приета в Евросъюза през 2007г. В заключителните документи на срещата се посочва, че “България и Румъния са част от настоящето разширение на ЕС” /”Дума”, 21. 06. 2003г./, което свидетелства за предпочитанията на Брюксел към приемането на нови членове /в това число и България/ в група. Очевидно Евросъюзът обвързва бъдещото членство на страната ни с това на Румъния- позиция, която бе потвърдена и от председателя на Делегацията на Еврокомисията Димитрис Куркулас. “За България влизането заедно с Румъния ще е позитивно от всяка гледна точка- геополитическа, икономическа, транспортна...Така че не бива да сте алергични към идеята за група, тъй като ние сме именно това. Ако не се лъжа България влиза в НАТО именно с Румъния”- заяви той в интервю за в.”24 часа” /”24 часа”, 08.11.2003г., с.11/ Еврокомисарят Гюнтер Ферхойген в специално интервю за българската редакция на Би Би Си също изказа становището, че София не трябва да бърза със сроковете за присъединяване към Европейския Съюз и потвърди идеята за нейното приемане в тандем с Румъния /в.”Дума”, 13.11.2003, с.4/. Предложението България и Румъния да подпишат общ договор с ЕС предизвика тревога в София, тъй като страната ни е затворила 26 преговорни глави за разлика от северната ни съседка, която е затворила само 20 и не е ясно дали двете страни ще приключат преговорния процес едновременно или забавянето на Румъния ще повлече след себе си и забавяне на присъединяването на България.

Поставената пред заплахата на албанския сепаратизъм **Република Македония** все още е далече от покриването на критериите на Евросъюза, но именно евроинтеграцията се очертава като един от най-реалистичните шансове за оцеляване на нейния държавен интегритет. Страната има подписано предприсъединително споразумение с ЕС и Скопие разчита на ускорено присъединяване, което да го “възмезди” за кризата през 2001г., когато действи-

ята на албанските терористи заплашиха държавния интегритет на републиката. Тогава македонските политици възприеха внушенията на Евросъюза за компромиси с албанците и подписаха Охридското споразумение /3 август 2001г./, което по-късно доведе до промяна в конституцията. От унитарна, македонската държава бе обявена за двусъставна, а албанският език се признава за официален наравно с македонския в районите с албанско мнозинство.

“Вдъхновена” от успеха на тандема София-Букурещ по пътя към евроинтеграцията, **Хърватска** изявява все по-отчетливи стремежи да превърне този тандем в “тройка”, която да повиши нейните собствени шансове. Същевременно Загреб се надява, че ако Румъния се забави с преговорите с ЕС и се отдалечи прекалено от България, на нейно място в тандема може да бъде включена Хърватска /интервю на Д. Куркулас -“24 часа”, 8.11.2003г., с.11/. Авторитарният националистически режим на Франьо Туджман създаде отрицателен имидж на страната и сериозно подкопа нейните шансове за членство в евросъюза. След смъртта на Туджман петпартийната коалиция на Ивица Рачан постави като приоритетна задача на своето управление присъединяването на Загреб към ЕС. През последните три години страната унифицира своето законодателство с това на Евросъюза и през март т.г. подаде официално молба за членство. “Демократична Хърватска няма друг избор освен членство в ЕС”- заяви хърватският премиер Ивица Рачан по време на посещението си в Брюксел в началото на октомври т.г. и допълни, че страната му е готова да бъде приета в Евросъюза заедно със София и Букурещ през 2007г., тъй като според него “приемането в пакет има по-големи шансове” /“Croatia's Rocky Road to Europe”, Gareth Harding, UPI, 14.10.2003, www.abv.bg /. През 2002-първата половина на 2003г. изглеждаше, че конфликтите между Загреб и трибунала в Хага отдалечават възможностите на страната за бързо присъединяване към ЕС. А в спора между Хърватска и Словения за Адриатическата икономическа зона Евросъюзът практически зае страната на Словения, което от своя страна наложи на Загреб да преосмисли отношенията си с Белград и да възприеме старата максима, че няма вечни приятели и врагове, а има вечни интереси. Така се достигна до “историческото сдобряване” между Сърбия и Хърватска, когато държавните глави на двете страни взаимно си поднесоха извинения за изстъпленията по време на военните действия от югоразпада през 90-те години. В крайна сметка Евросъюзът смекчи отношението си към Загреб и в навечерието на визитата на Рачан в Брюксел еврокомисарят по въпросите на разширяването Гюнтер Ферхойтен заяви пред “Файненшъл Таймс”, че приемането на Хърватска в ЕС е “реализуемо в недалечно бъдеще” / “Croatia's Rocky Road to Europe”/.

Реалистичната сръбска външна политика през последните месеци и постепенната вътрешна стабилизация на сръбското общество след убийството на премиера Джинджич през март т.г. увеличават шансовете и на Сърбия-Черна Гора. Тези шансове обаче са в пряка зависимост от сръбската позиция в диалога с Прищина за урегулиране на отношенията между Белград и косовските албанци. Въпросът за българската подкрепа за стремежа на Сърбия-Черна Гора към интегриране в ЕС беше поставен и по време на посещението на Георги Първанов в Белград. “България не само подкрепя стремежа на Сърбия-Черна Гора към членство в Евросъюза, но е готова както да сподели своя опит в постигането на критериите за членство, така и да **предостави техническа помощ при воденето на преговорите**”- заяви пред в.”Политика” българският президент /“Politika”, Beograd, 12.11.2003., s.3/.

Именно обединяването на усилията на четирите държави в посока изглаждане на споровете между тях, постигане на икономическа и политическа стабилност посредством общи инфраструктурни проекти, съвместна борба с тероризма и организираната престъпност биха увеличили шансовете им за присъединяване към ЕС. Документите от Порто Карас засега са “най-доброто, което Европа е произвеждала като идеи, като програма за нашия регион” / Г. Първанов пред V международен икономически форум за Югоизточна Европа, www.netinfo.bg-05.11.2003/ Именно заради това страните от региона са длъжни да предложат своя дългосрочна комплексна стратегия за развитие, която да обедини процесите на присъединяване към ЕС и практиката на регионалното сътрудничество. Тази стратегия би могла

да степенува приоритетите, да интегрира различните инициативи за регионално сътрудничество и да осигури по-добра координация и сътрудничество между тях.

4.Разрешаване на проблемите свързани с неуредения статут на Косово, които са източник на нестабилност на целия Балкански регион. Тези проблеми особено болезнено засягат държавите от очертаващия се “четирийгълник”- Сърбия-Черна Гора, Македония, България и Хърватска. За първите три от споменатите страни неуреденият статут на Косово е не само “база за разпространение на тероризъм”, застрашаваща националната им сигурност, но тази област се е оформила като кръстопът на трафика на дрога, оръжие и “бели робини” и по този начин дестабилизира целия регион. “Нека погледнем фактите в очите - заяви в парламента сръбският премиер Зоран Живкович.- А те са, че ежедневието на жителите на Косово е белязано с тероризъм, контрабанда, некомпетентност и насилие.” /”Veserne Novosti”, Beograd, 02.009.2003, s.12- netinfo.bg-www.abv.bg/. Косово се намира точно на кръстопътя на наркотрафика от Афганистан за Западна Европа. Безработицата в областта е огромна като сред младежите до 25 годишна възраст надхвърля 65%, а Косово е територията с най-висок процент младежи в Европа - 58% от населението му е на възраст до 18 години. Според доклад на специалния пълномощник на Мисията на ООН в Косово /UNMIK/ за борба с наркотрафика, Крис Блитц “икономиката” на областта е най-развита в три отрасли на контрабандата - наркотици, хора и цигари /netinfo-www.abv.bg-04.09.2003/. Представителите на UNMIK са категорични, че когато става дума за търговия с наркотици, етническите бариери падат и дилърите сърби и албанци са установили една почти “идилична симбиоза” - сърбите контролират синтетичната дрога като спийд, екстази или нелегални медикаменти, а албанците се разпореждат с дистрибуцията на хероин и марихуана, които се доставят през Македония, Албания и Южна Сърбия/[netinfo-www.abv.bg 04.09.2003/](http://netinfo-www.abv.bg-04.09.2003/).

Косово е заплаха за стабилността на региона не само заради наркотрафика и организираната престъпност, концентрирани в областта. Източник на нестабилност е и неговият неуреден статут, който стимулира закъснелите националистически и иредентистки амбиции на албанците, претендиращи за отделянето на областта в независима държава. Отцепването на независимо Косово би повлякло серия от сепаратистки амбиции - “развод” между двете части на Босна и Херцеговина - Република Сръбска и Хърватско-Мюсюлманската Федерация, отцепването от Хърватска на населената със сръбско малцинство Източна Славония и /далеч не на последно място/ отцепването на населената предимно с етнически албанци Западна Македония и унищожаването на и без това крехката македонска държавност. Реализирането на амбицията на косовските албанци за собствена държавност /или по-точно, парадържавност/ би могло да въвлече целия Балкански полуостров в драматични военни конфликти посредством “ефекта на доминото”. Днес вече е позабравен фактът, че около два месеца преди да бъде убит Зоран Джинджич лансира идеята за цялостно преразглеждане на статута Косово и този на Република Сръбска в Босна и Херцеговина. “Убийството на Джинджич спря идеята му да положи нова инициатива, която да отразява примирението, че провинцията /Косово-б.а./ е загубена, като само трябва да се договори цената на съгласието”- коментира пред “168 часа” най-известният македонски анализатор Сашо Орданоски /”168 часа, 14-20. 03.2003, с.31/.

Въпросът за бъдещето на Босна и Херцеговина и Косово в светлината на евроинтеграционните процеси бе разглеждан и по време на деловата визита на българския премиер Симеон Сакскобурготски в Загреб през септември т.г.

Бъдещето на Босна и Херцеговина се оказва в голяма степен заложник на неразрешения статут на Косово, тъй като Дейтънските споразумения /1995г./ дават повод на косовските албанци да поискат независимост на областта и право на “специални отношения” с Албания по подобие на правата на двете формации в Босна и Херцеговина да поддържат специални отношения с техните “родини-майки”. Така, въпреки че косовският проблем не е включен в Дейтънските споразумения, самите албанци обвързват бъдещето на Дейтънския мир със статута на Косово.

Десетилетните юговойни не само дестабилизираха Балканите. Те отдалечиха във времето перспективите на балканските страни както за икономическия им просперитет, така и за тяхната евроинтеграция. Европейският съюз би проявил интерес към интегрирането на страните от региона само при условие на наличието на тяхната добра воля за постигане на политическа и икономическа стабилност. **Това изключва поощряването на каквито и да било сепаратистки или иредентистки претенции.**

Независимостта на Косово и по-точно последиците, до които би довела тя, в настоящата ситуация са нежелателни и за Съединените Щати. Доколкото операцията, предприета от Вашингтон в Ирак заплашва да се превърне в това, което афганистанската авантюра беше за бившия Съветски Съюз, Америка най-малкото се нуждае от драми на Балканите. **Това от своя страна понастоящем изключва и официалната американска подкрепа за независимо Косово.**

“Затъването” на Вашингтон в иракската авантюра /за което свидетелстват както непрекъснато увеличаващите се жертви сред американските войски, така и драстичният спад на рейтинга на президента Буш/, дава шанс на ЕС и ООН да излязат от ролята на второ- и третостепенни играчи, наложена им от САЩ през 90-те години по време на юговойните. Не случайно на 30 септември ПАСЕ насрочи дебат на тема “Косово и Ирак- кой води света? САЩ или ООН?”. Непосредствено след завръщането на Зоран Живкович от София, на 30 септември, председателят на Европейския парламент Пат Кокс заяви пред Сръбската Скупщина подкрепата за сръбската кандидатура за Съюза. ПАСЕ изрази и одобрението си за започващия на 14 октомври във Виена **пряк диалог** между Белград и Прищина. Този пряк диалог обаче имаше като единствен позитивен ефект единствено факта, че изобщо се състоя. Албанците, след като не успяха да провалят срещата, изпратиха във Виена етнически чиста делегация, от която бяха изключени сръбският и турският представител. Ето защо правителството на Зоран Живкович беше подложено на яростна атака от страна на опозиционната Радикална Партия по отношение на водената от него политика спрямо Косово и едва ли не беше обвинено в национално предателство заради сръбското участие на преговорите във Виена. В отговор сръбският вицепремиер Небойша Чович заяви на 27 .10. в интервю за Радио Б-92, че Сърбия ще се оттегли от диалога с Прищина, ако в косовската делегация не се включат представители на сръбското мнозинство.

Във Виена деликатната тема за статута на областта изобщо не бе поставена. А що се отнася до прагматичните въпроси като тези за транспорта, енергетиката, безследно изчезналите по време на кризата от 1999 г. и завръщането на бежанците, стана ясно че и тези проблеми зависят от противоречията между Белград и Прищина за статута на Косово. Косовската делегация настояваше дори по тези въпроси да бъдат подписани “международни договори”, което би означавало по същество признаването на Косово за независим международноправен субект и затова бе категорично отхвърлено от Белград. Въпреки по-скоро символичните резултати, срещата във Виена постави началото на прекия диалог между сърби и албанци, което би могло да доведе до прекратяване на политиката на налагането на решения отвън за тяхното бъдеще, ако и двете страни проявят достатъчно добра воля да продължат диалога помежду си и ако този диалог получи трайната подкрепа на САЩ и ЕС. Вашингтон даде знак за готовността си да подкрепи този диалог като на 05.11. 2003г. американският заместник- държавен секретар Марк Гросман заяви, че преговорите за статута на Косово могат да започнат през 2005г. при условие, че са изпълнени параметрите, определени от ООН. Гросман се явява първият западен представител, който дава вероятна дата на преговорите за статута на провинцията. Разрешаването на този изключително деликатен проблем несъмнено би допринесло не само за политическата стабилизация на Балканите, но и би дало реални шансове на борбата с трафика на оръжие и наркотици и с организираната престъпност, чиято пресечна точка се явява Косово.

Успоредно с регулирането на статута на Косово, важни фактори за стабилността и просперитета на региона се явяват инфраструктурните проекти и евроинтеграцията. Имен-

но стабилните Балкани /както в икономически, така и в политически план/ са жизнено важни за **стабилизирането на самия Европейски Съюз и превръщането му в реална алтернатива на еднополюсния порядък, наложен от Вашингтон след края на Студената война.** Шансове за това дава и фактът, че през последната година настъпва постепенно успокояване на региона след конфликтите от 90-те. Същевременно за първи път от десетилетия всички държави на полуострова са управлявани от демократично избрани правителства. За първи път балканските държави декларират недвусмислено общи интереси и поддържат изключително активен диалог на високо равнище. За първи път те имат и общи стратегически цели-членство в ЕС и НАТО.

В словото си пред V международен икономически форум за Югоизточна Европа българският президент Георги Първанов предложи план в пет стъпки за изработването на стратегия за развитието на Югоизточна Европа. Тези пет стъпки са съответно:

1.Създаване на зона за свободна търговия в региона, която би могла да поеме функциите на Централноевропейската асоциация за свободна търговия /ЦЕФТА/, която помогна на страните от Източна Европа да се подготвят за членство в ЕС и която ще изгуби ролята си след разширяването на евросъюза. Важна стъпка към създаването на такава зона се явява подписаното в Рим под егидата на Пакта за стабилност споразумение между България и Сърбия - Черна Гора /13.11.2003г./ ;

2.Изграждане на транспортната инфраструктура на региона;

3.Доизграждане на съответната инфраструктура и либерализация на енергийния пазар в региона;

4.Засилване на сътрудничеството в областта на висшите технологии и научния обмен;

5.Създаване на институционална рамка, в която да се координират регионалните инициативи.

Именно последната, “пета стъпка”, предложена от българския президент е симптом за задълбочаването на процеса на обединяване на балканските страни около общите стратегически цели. Това предложение е симптом и за самочувствието на България като страна с реални шансове за скорошно влизане в ЕС и НАТО, което ѝ дава амбицията да играе ролята на лидер на посткомунистическите балкански страни. Основания за подобни амбиции от страна на София дава и фактът, че България е единствената страна, която участва в двете основни балкански конфигурации - Четириъгълниците “София-Букурещ-Атина-Анкара” и “София-Белград-Загреб-Скопие”. Действително, с изместването на центъра на американската външно-политическа активност от Балканите към района на Близкия Изток първият четириъгълник загуби в известна степен политическите си протекции и съответно - собствената си политическа тежест. Но евентуалното изграждане на новоочертаващия се “балкански четириъгълник” би поставило началото на прагматичния процес на загърбване на старите вражди и следване на взаимните интереси. Този процес би дал шанс на Балканите да се превърнат от място, **зависимо** от външни фактори и сили в място, **възползващо се** от интереса на великите сили. Същевременно той дава на България възможността да лавира успешно между двата четириъгълника и да се превърне в свързващо звено между тях. Оползотворяването на тази възможност би превърнало страната ни в действителен геополитически център на Балканите и би повишило стойността ѝ като привлекателен партньор за водещите “играчи” на международната сцена - както за ЕС и НАТО, така и за Русия.